

Vergaderjaar 2023–2024

28 089

Gezondheid en milieu

Nr. 274

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN INFRASTRUCTUUR EN WATERSTAAT

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 19 maart 2024

Met deze brief informeer ik u over ontwikkelingen op het beleid van chemische stoffen. In deze brief ga ik in op de volgende onderwerpen:

- PFAS: voortgang restrictie
- PFAS¹: D66 actieplan
- PFAS: bedrijfsleven
- PFAS: bestrijdingsmiddelen
- Asbest: evaluatie Landelijk Asbestvolgsysteem
- Asbest: advies gezondheidsraad blootstelling aan asbest via leidingwater
- Biociden: synthetische pyrethroïden
- Biociden: formaldehyde als desinfectiemiddel
- Mondiaal beleid chemische stoffen

PFAS – voortgang restrictie

In 2019 kondigde Nederland in de Milieuraad aan een breed restrictievoorstel te zullen voorbereiden voor het op de markt en in de handel brengen van PFAS en hierin samen te zullen werken met andere lidstaten. Deze inzet is ook conform de motie Bouchallikh (GroenLinks) van 2021 die oproept dat Nederland binnen Europa inzet op het zo snel mogelijk realiseren van een volledig verbod op PFAS.² In januari 2023 is het restrictievoorstel ingediend bij het Europese agentschap voor chemische stoffen, ECHA, waar het van maart tot eind september open heeft gestaan voor een openbare raadpleging. Tijdens deze raadpleging zijn er veel commentaren ingediend, meer dan 5600, met soms veel informatie. De Europese stoffenverordening REACH³ voorziet in een zorgvuldige afweging tussen risico's en sociaaleconomische aspecten. Dat is gedaan bij het indienen van het voorstel en dit wordt nu beoordeeld door twee

¹ Per- en polyfluoralkylstoffen

² Kamerstuk 28 089, nr. 202, 7 oktober 2021.

³ Registratie, Evaluatie, Autorisatie en restrictie van Chemische stoffen

wetenschappelijke comités van ECHA, inzake risico's en sociaaleconomische aspecten, die elk een opinie opstellen. Daarbij wordt ook de informatie uit de openbare raadpleging meegewogen. Hierdoor is op dit moment nog niet met zekerheid te zeggen hoe het uiteindelijke verbod er precies uit gaat zien en wat de definitieve overgangstermijnen worden. Pas als er een Commissievoorstel ter besluitvorming wordt voorgelegd, is daar goed zicht op. De ingediende commentaren worden nu verwerkt door ECHA. Om zo snel mogelijk de informatie uit de openbare raadpleging te verwerken, werken de experts uit de indienende lidstaten, naast Nederland ook Duitsland, Denemarken, Zweden en Noorwegen, mee met het verwerken van de commentaren.

PFAS – D66 Actieplan

De fractie van D66 heeft het initiatief genomen om een PFAS Actieplan op te stellen en mij dat op 11 oktober vorig jaar aangeboden. Het actieplan bevat verschillende maatregelen die worden voorgesteld om te voorkomen dat PFAS zich verspreidt in ons milieu. Daarmee sluit het aan op de ambities van het kabinet ten aanzien van PFAS. Graag reageer ik op de voorgestelde maatregelen en maak ik van de gelegenheid gebruik om aan te geven hoe ik bezig ben om de aanwezigheid van PFAS in onze leefomgeving te verminderen. Mijn reactie op de verschillende voorstellen in het Actieplan PFAS treft u aan in bijlage 1.

PFAS- bedrijfsleven

Met de motie van Kamerlid Van der Plas (BBB) is opgeroepen om (1) met belanghebbende partijen te praten over mogelijke uitzonderingen en te ondersteunen in het zoeken naar alternatieven en (2) in gesprek te gaan met het bedrijfsleven over de PFAS-restrictie.⁴ Ik licht hier de uitvoering van deze motie toe.

(1) In aanvulling op het traject richting een Europese restrictie van PFAS moedigt het kabinet belanghebbende marktpartijen aan om nu al bestaande alternatieven (zoals in het restrictiedossier zijn opgenomen) te gebruiken of deze te (laten) ontwikkelen. Daartoe zijn er de initiatieven om emissies van PFAS zo veel mogelijk te beperken, onder meer via het Actieprogramma PFAS⁵. Ten behoeve van het opstellen van het restrictievoorstel zijn diverse bijeenkomsten met bedrijven geweest en hebben alle belanghebbende partijen informatie kunnen inbrengen in openbare raadplegingen, waaronder ook informatie over alternatieven die nu al benut kan worden.

(2) De scope van het restrictievoorstel, inclusief overgangstermijnen, en een Nederlands standpunt daarover wordt pas duidelijk als de ECHA opinies opgesteld zijn en de Europese Commissie een definitief voorstel voorlegt aan de lidstaten. Zodra dat voorstel er is, zal ik overleg organiseren met belanghebbenden van industrie, ngo's en andere overheden, en hun reacties meewegen bij mijn standpuntbepaling en in de onderhandelingen. Ik zie dat als de wijze van uitvoering van uw motie om in gesprek te gaan met het bedrijfsleven. De urgentie vanwege de grote praktische en economische belangen is volkomen helder maar nu in gesprek gaan met bedrijven zal niet leiden tot meer duidelijkheid.

⁴ Kamerstuk 33 118, nr. 266

⁵ Brief van 19 oktober 2022 (Kamerstuk 35 334, nr. 209)

Het restrictievoorstel van PFAS onder REACH bevat nu een uitzondering voor medicijnen, en voor werkzame stoffen in biociden en gewasbeschermingsmiddelen, omdat voor deze toepassingen al een toelatingsregime onder andere wettelijke kaders geldt. Ik heb de Kamer bij de begrotingsbehandeling van lenW toegezegd om te bezien hoe in Europa in de daarvoor specifieke wettelijke kaders kan worden ingezet op een verbod als er voldoende alternatieven zijn voor deze werkzame stoffen in biociden en gewasbeschermingsmiddelen.⁶

Zoals toegelicht in mijn brief met appreciatie van twee moties ingediend bij het wetgevingsoverleg Water van 29 januari 2024⁷ kan uitfasering van PFAS als werkzame stof in bestrijdingsmiddelen in deze fase van het proces niet meer in het inmiddels ingediende restrictievoorstel worden ondergebracht, maar zijn er wel stappen mogelijk via de Europese regelgeving rond biociden en gewasbeschermingsmiddelen.

Binnen de Europese regelgeving voor biociden en gewasbeschermingsmiddelen worden werkzame stoffen uitgefaseerd als ze worden aangemerkt als «kandidaten voor uitsluiting» of «kandidaten voor vervanging». Werkzame stoffen die zijn aangemerkt als «kandidaten voor uitsluiting» worden in beginsel niet goedgekeurd. Werkzame stoffen die zijn aangemerkt als «kandidaten voor vervanging» worden wel goedgekeurd, maar als er voldoende alternatieve middelen zijn dan zal op nationaal niveau het middel met zo'n stof niet (meer) worden toegelaten.

Een stof die persistent is en toxisch, wordt aangemerkt als een «kandidaat voor vervanging». Binnen het restrictievoorstel wordt geadviseerd om het gebruik van PFAS in bestrijdingsmiddelen te monitoren en de persistentiebeoordeling binnen het toetsingskader van biociden en gewasbeschermingsmiddelen te verbeteren. Voor gewasbeschermingsmiddelen heeft de Europese Commissie inmiddels aangekondigd hier stappen op te nemen. Zoals toegezegd, zal het kabinet de Europese Commissie hier actief op blijven bevragen en actief aan bijdragen.

Op dit moment zijn er in Nederland beperkt biociden toegelaten met PFAS als werkzame stof. Dit betreft één stof: flocoumafen in middelen voor knaagdierbestrijding. Dit is een stof die al is aangemerkt voor «kandidaat voor uitsluiting» omdat de stof zeer gevaarlijke eigenschappen heeft. Bovendien vormt doorvergiftiging een risico voor roofvogels en zoogdieren. Toch is de stof nog goedgekeurd vanwege het publiek belang van de toepassing in de professionele beheersing van ratten en muizen. Ik zal in gesprek gaan met de professionele plaagdierbeheersers of er inmiddels voldoende alternatieven zijn om deze werkzame stof in Europa uit te kunnen faseren.

Ik wil ernaar toewerken dat werkzame stoffen in bestrijdingsmiddelen met hoge persistentie én die zich verspreiden in het milieu in beginsel worden aangemerkt als «kandidaten voor uitsluiting». Daarom is het belangrijk dat sinds april 2023 de gevarenklassen in de betreffende EU-verordening (CLP) zijn uitgebreid voor stoffen die persistent zijn en zich ophopen in de voedselketen en/of verspreiden in het milieu.⁸ Nu moet ervoor worden gezorgd dat de nieuwe gevarenklassen door gaan werken in het toela-

⁶ Debat 25 januari 2024

⁷ KST 36410-XII-77, 6 februari 2024.

⁸ De CLP-Verordening (1272/2008) regelt de indeling (Classification), etikettering (Labelling) en verpakking (Packaging) van chemische stoffen en mengsels. Deze Europese verordening beschrijft de regels en criteria om chemische stoffen en mengsels in te delen.

tingsbeleid voor bestrijdingsmiddelen. Ik zal samen met mijn collega van LNV kijken op welke manier dit kan. De Kamer wordt hier voor de zomer over geïnformeerd.

Asbest – Evaluatie Landelijk asbestvolgsysteem

Zoals toegezegd⁹, bied ik hierbij – mede namens de Minister van SZW – uw Kamer het rapport van de evaluatie van het Landelijke Asbestvolgsysteem (hierna: LAVS) aan. Het LAVS is een webapplicatie voor het registreren en volgen van verplichte informatie in de keten van asbestverwijdering. Het systeem wordt gebruikt vanaf het geven van de opdracht tot het uitvoeren van een asbestinventarisatie tot de afvoer van het asbestafval naar een erkende verwerker. Het LAVS zorgt ervoor dat de ketenpartijen en betrokken toezichthouders over dezelfde informatie beschikken. Het gebruik van het LAVS is sinds 2017 verplicht voor alle gecertificeerde asbestinventarisatiebedrijven, gecertificeerde asbestverwijderingsbedrijven die saneringswerkzaamheden in risicoklasse 2(a) uitvoeren en voor geaccrediteerde eindinspectie-instellingen. Met de verplichtstelling van het LAVS is beoogd de naleving van asbestregelgeving en het toezicht op de asbestverwijderingsketen te ondersteunen en te verbeteren.

Samen met het Ministerie van SZW heb ik het LAVS laten evalueren om inzicht te krijgen in de werking van het systeem in de praktijk en in de doeltreffendheid en de doelmatigheid van het systeem. De evaluatie is uitgevoerd door Sira Consulting en begeleid door een klankbordgroep. Tot de klankbordgroep behoorden de VNG, Omgevingsdienst.nl, ILT, RWS (LAVS-beheerder), Nederlandse Arbeidsinspectie en Certificerende Instellingen (CI's), vertegenwoordigers van asbestverwijderaars, asbestinventariseerders, eindinspectie-instellingen, AEDES (als een vertegenwoordiger van gebouw eigenaren) en de Ministeries van IenW en SZW.

Uitkomsten evaluatie

De uitkomsten van de evaluatie laten zien dat het LAVS aannemelijk doeltreffend is en een bijdrage levert aan het toezicht op en naleving van de asbestregelgeving. Betrokken toezichthouders ontvangen automatisch meldingen uit het systeem en kunnen ingevoerde informatie en geüploade documenten raadplegen om te bepalen of toezicht noodzakelijk of zinvol is. Het verplichte gebruik van het LAVS draagt daarmee bij aan risicogericht toezicht. De onderzoekers veronderstellen dat daarmee naar alle waarschijnlijkheid ook de naleving van de asbestregelgeving is verbeterd. Hiervoor hebben zij geen harde cijfers verzameld maar de onderzoekers concluderen dit op basis van hun inzichten uit het onderzoek (expert judgement).

De doelmatigheid van het verplicht stellen van het LAVS daarentegen beoordelen de onderzoekers als matig omdat met name de ketenpartijen aangeven dat het invullen van het systeem veel tijd kost en dat eenmaal ingevoerde informatie niet kan worden gewijzigd. Ook vanuit Rijkswaterstaat – de beheerder van het LAVS – is aangegeven dat het LAVS technisch gezien tegen grenzen aanloopt en toe is aan een grondige optimalisatie.

De onderzoekers bevelen aan het LAVS te herontwerpen vanuit de beleidsdoelstellingen en rekening te houden met de gebruikservaringen en wensen van de asbestverwijderingsketen, toezichthouders en de ontwikkelingen op het asbestdossier vanuit Europa. Dit laatste betreft de herziening van de EU-Richtlijn betreffende de bescherming van

⁹ Kamerstuk 25 834, nr. 187, 1 december 2021.

werknemers tegen blootstelling aan asbest tijdens het werk, waarover u recent door de Minister van SZW bent geïnformeerd.¹⁰

Beleidsreactie

Mijn collega van SZW en ik hebben kennisgenomen van de resultaten van deze evaluatie. De onderzoekers constateren dat het aannemelijk is dat het verplichte gebruik van het LAVS toegevoegde waarde heeft voor toezichthouders en bijdraagt aan risico gestuurd toezicht. Ook vanuit de asbestverwijderingsketen komt het beeld naar voren, volgens hetzelfde onderzoek, dat het waarschijnlijk is dat de naleving van de asbestreggeving is verbeterd. Helaas ervaren de ketenpartijen met het LAVS in zijn huidige vorm ook knelpunten met betrekking tot het invoeren van gegevens, de responstijd, het afhankelijk zijn van ketenpartners bij het invoeren van gegevens en het niet kunnen wijzigen van informatie in geval van voortschrijdend inzicht. Rijkswaterstaat zal knelpunten in de huidige versie van het LAVS verhelpen daar waar dat eenvoudig/doelmatig kan en dit niet in strijd is met bestaande regelgeving. Dit gebeurt zo veel mogelijk in afstemming met gebruikers. De eerste stappen daartoe zijn al genomen. Op dit moment is nog niet besloten of en hoe de uitkomsten van deze evaluatie en de aanbeveling om het LAVS te gaan herontwerpen, worden opgepakt. Dit is mede afhankelijk van de exacte implicaties van genoemde herziening van de EU-Richtlijn. Ook is meer inzicht nodig in de wensen van de toezichthouders. De komende tijd buigt het Ministerie van SZW zich over de vraag op welke wijze de herziening van de EU-Richtlijn door Nederland moet worden geïmplementeerd en welke rol het LAVS hierin kan spelen. Het LAVS is tevens onderdeel van de informatievoorziening binnen het VTH-stelsel en daarmee pijler 3 van het IBP VTH waar uw Kamer recentelijk over is geïnformeerd¹¹. Naar verwachting wordt in de tweede helft van 2024 besloten hoe de aanbevelingen uit de beleidsevaluatie van het LAVS worden uitgevoerd.

Advies Gezondheidsraad «Blootstelling aan asbest via leidingwater»

Ik informeer u hierbij, mede namens de Minister van Infrastructuur en Waterstaat, over het tweede deel van het advies van de Gezondheidsraad over blootstelling aan asbest via leidingwater¹². De Gezondheidsraad concludeert dat asbest in leidingwater geen verhoogd risico veroorzaakt. In Nederland kan asbest aanwezig zijn in leidingwater omdat een deel van het leidingwaternet bestaat uit asbestcementleidingen. Drinkwaterbedrijven sturen op een zodanige samenstelling van het drinkwater dat aantasting van de asbestcementleidingen en het daardoor vrijkomen van asbestvezels zo veel mogelijk wordt tegengegaan. Drinkwaterbedrijven voeren periodiek metingen uit zodat informatie bekend is over concentraties van asbest in drinkwater.

De Gezondheidsraad heeft de gemeten concentraties vergeleken met uitkomsten van epidemiologische onderzoeken. De Gezondheidsraad vindt het op basis van deze onderzoeken en lage concentraties in Nederlands leidingwater een gerechtvaardigde conclusie dat er geen sprake is van een verhoogd risico op het optreden van maag- en darmtumoren of andere typen tumoren door orale blootstelling aan asbest in Nederlands drinkwater. Blootstelling aan asbest in leidingwater is ook mogelijk door het vrijkomen van asbestvezels tijdens het douchen of bij het gebruik van luchtbevochtigers. Op basis van berekeningen

¹⁰ Kamerstuk 25 834, nr. 194, 21 december 2023.

¹¹ Kamerstuk 22 343, nr. 390, 10 januari 2024.

¹² Zie voor het eerste deel: Kamerstuk 28 089, nr. 268, 18 oktober 2023.

concludeert de Gezondheidsraad dat daarbij de concentratie asbest in de lucht zodanig laag blijft dat de risico's verwaarloosbaar zijn.

De Gezondheidsraad ziet geen aanleiding voor verdere maatregelen om de blootstelling aan asbest via leidingwater te beperken. Wel adviseert de Gezondheidsraad voortzetting van de metingen die de drinkwaterbedrijven nu periodiek uitvoeren en aanvullende metingen te doen als daar aanleiding voor is, bijvoorbeeld na uitgebreide werkzaamheden in asbestcementleidingen. De uitkomsten en het advies over het voortzetten van metingen de Minister onder de aandacht brengen van de drinkwaterbedrijven. Blijvende aandacht voor de aanwezigheid van asbest in leidingwater acht de Minister van groot belang omdat het uitgangspunt is en blijft dat het Nederlandse drinkwater schoon en veilig is.

Bij de reguliere vervanging van leidingwerk worden geen asbestcementleidingen meer gebruikt, op termijn zullen de asbestcementleidingen dus geen onderdeel meer uitmaken van de infrastructuur. In de drinkwaterstatistieken van de Vewin¹³ wordt de ontwikkeling in leidingmaterialen geschetst waar de afname van het gebruik van asbestcementleidingen zichtbaar is.

Biociden – synthetische pyrethroïden

Hierbij bied ik het RIVM rapport «Synthetische pyrethroïden en waterkwaliteit» aan.¹⁴ Op mijn verzoek heeft het RIVM-onderzoek gedaan naar de bronnen, het gebruik, de milieubelasting, eventuele alternatieven en risicoreducerende maatregelen voor het gebruik van de zogenoemde synthetische pyrethroïden. Dit zijn stoffen die worden toegepast om insecten en parasieten te doden en worden gebruikt in biociden (mierenlokdozen en spuitbussen voor in huis). Daarnaast worden deze stoffen ook gebruikt in gewasbeschermingsmiddelen en in medicijnen voor dieren (zoals vlooiënbanden) en mensen (voor de behandeling tegen schurft). Het RIVM geeft aan dat al deze stoffen een probleem kunnen vormen voor de kwaliteit van het oppervlaktewater.

Het RIVM concludeert dat er momenteel in Nederland 21 verschillende synthetische pyrethroïden zijn toegelaten in verschillende typen van toepassingen; 9 in biociden, 5 in gewasbeschermingsmiddelen, 5 in veterinaire geneesmiddelen en 1 in een geneesmiddel voor de mens. De totale afzet van synthetische pyrethroïden in Nederland geeft een eerste globale indruk van de omvang van het gebruik van deze stoffen en is door het RIVM geschat op minstens 30.000 kg per jaar. Op basis van de afzet in België wordt de verkoop van biociden in Nederland door het RIVM ingeschat op een hoeveelheid tussen 15.000 en 20.000 kg. Tussen de 8.000 – 15.000 kg van de afzet van synthetische pyrethroïden bestaat uit professioneel gebruikte gewasbeschermingsmiddelen. De afzet van veterinaire geneesmiddelen wordt geschat op enkele duizenden kilo's per jaar. Het gebruik als geneesmiddel voor de mens (op recept) is minder en bedraagt enkele honderden kilogrammen per jaar.

Eén van de aanbevelingen van het RIVM is om te proberen meer inzicht te krijgen in de gebruiksvolumes van middelen met synthetische pyrethroïden en de omvang van emissies van deze stoffen naar het milieu. Voor gewasbeschermingsmiddelen geldt dat jaarlijks de gegevens over de verkochte hoeveelheden en vierjaarlijks over de gebruikte

¹³ <https://www.vewin.nl/SiteCollectionDocuments/Publicaties/Cijfers/Vewin-Drinkwaterstatistieken-2022-NL-WEB.pdf>

¹⁴ RIVM rapport 2023-0419, «Synthetic Pyrethroids and Water Quality», januari 2024.

hoeveelheden worden ingewonnen en gepubliceerd¹⁵, ¹⁶. De www.bestrijdingsmiddelenatlas.nl geeft aan welke stoffen in oppervlaktewater worden aangetroffen en of deze de normen voor waterkwaliteit of de criteria voor toelating als biocide of gewasbeschermingsmiddel overschrijden.

Om een beeld te krijgen van de gebruikshoeveelheden van biociden wordt in het Impulsprogramma Chemische Stoffen, binnen het project «monitoring gebruik biociden», onderzocht wat de mogelijkheden zijn om de afzetgegevens van biociden te monitoren. Hiertoe heeft het Centraal Bureau voor de Statistiek opdracht gekregen om een dataverkenning uit te voeren om na te gaan aan welke voorwaarden een afzetregister voor biociden zou moeten voldoen. De resultaten van deze verkenning worden dit voorjaar verwacht. Met de volgende voortgangsrapportage van het Impulsprogramma Chemische Stoffen zal deze aan de Tweede Kamer worden aangeboden. Hierbij zal ook het vervolg van dit project worden aangegeven.

Ook vanuit het «Strategisch Kader Biociden» wordt ingezet op onder andere die biociden waar het RIVM van heeft geconstateerd dat het gebruik risicovol is, waaronder pyrethroiden.¹⁷ De beleidslijn «Voorkomen overschrijdingen (waterkwaliteits)normen» uit het Strategisch Kader Biociden is specifiek op biocidengebruik gericht waar waterkwaliteit een zorgpunt is. Voor de resultaten van het RIVM-rapport over de pyrethroiden en de beleidsreactie hierop, verwijs ik naar bijlage 2.

Biociden – formaldehyde als desinfectiemiddel

Formaldehyde is een zeer schadelijke stof die voldoet aan de exclusiecriteria genoemd in artikel 5.2 van de biocidenverordening. Voor een dergelijke stof geldt dat deze in beginsel niet wordt goedgekeurd, tenzij er geen alternatieven zijn en er sprake is van een groot publiek belang. Op mijn verzoek is een inventarisatie uitgevoerd van het huidige gebruik, de gevaren en de risico's van desinfectiemiddelen op basis van de werkzame stof formaldehyde, en naar het vervangingsperspectief van deze desinfectiemiddelen voor de diverse toepassingen. Dit onderzoek is uitgevoerd ter voorbereiding op Europese besluitvorming over de hernieuwde goedkeuring van deze werkzame stof onder de biocidenverordening dat in 2025 zal plaatsvinden. Ik zal op basis van o.a. dit onderzoek mijn standpunt hiervoor bepalen. Het gebruik van veiliger alternatieven om daarmee risicovol gebruik van biociden terug te dringen is uitgangspunt van het Strategisch Kader Biociden¹⁸. Dit onderzoek draagt tevens bij aan het project «Publiek belang van het gebruik van stoffen» van het Impulsprogramma Chemische Stoffen.¹⁹

Stoffen mondiaal

In Nederland zetten we sterk in op het beperken van de negatieve effecten van chemicaliën en afval op de gezondheid van de mens en het milieu. De markt voor het gebruik van chemicaliën is internationaal, en de verspreiding van chemische stoffen in het milieu na emissie beperkt zich

¹⁵ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/bestrijdingsmiddelen/documenten/publicaties/2022/05/19/afzetgegevens-gewasbeschermingsmiddelen-in-nederland>

¹⁶ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2022/02/landbouw-gebruikt-minder-gewasbeschermingsmiddelen>

¹⁷ Kamerstuk 28 089, nr. 268, 19 oktober 2023 met als bijlagen: RIVM-rapport Verkenning risicofactoren biocidegebruik en Strategisch kader voor de inzet van biociden bij het voorkomen en beheersen van ongewenste organismen.

¹⁸ Kamerstuk 27 858, nr. 638, 23 oktober 2023.

¹⁹ Kamerstuk 22 343, nr. 350, 27 december 2022.

niet tot landsgrenzen. Om de gezondheid van mens en milieu te beschermen en risico's niet te verplaatsen is het belangrijk internationale afspraken met overheden, bedrijfsleven, en maatschappelijke organisaties te maken. Daarom heeft Nederland zich met de Europese Unie in september 2023 tijdens de Internationale Conferentie over het veilig beheer van chemische stoffen (ICCM5) gecommitteerd aan de *Global Framework on Chemicals*, een vrijwillig kader dat als doel heeft te werken aan een veilige, schone en duurzame wereld zonder negatieve effecten van chemicaliën en afval. Om dit te kunnen bewerkstelligen moeten er op elk niveau beleidskeuzes gemaakt worden. Om deze keuzes te maken is wetenschappelijke kennis de basis. Tijdens de milieutop van de Verenigde Naties (UNEA5) is in 2022 afgesproken om een wetenschap-beleidspanel (*science-policy panel to contribute further to the sound management of chemicals and waste and to prevent pollution*) op te richten voor het goede beheer van chemicaliën, afval en het voorkomen van verontreiniging. Het doel is om dit internationale panel eind 2024 vast te stellen. In de onderhandelingen zet Nederland met de Europese Unie in op een robuust panel, waarvan de uitkomsten door alle partijen worden onderschreven en dat samen met de bestaande panels voor klimaat (IPCC) en biodiversiteit (IPBES) de drie planetaire crisis aanpakt.

De Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat,
V.L.W.A. Heijnen

Chemours

Het actieplan roept op om in gesprek te gaan met Chemours met als doelstelling dat het bedrijf in 2025 stopt met de productie en gelijktijdig de juridische mogelijkheden te onderzoeken om het bedrijf hiertoe te dwingen.

Nederland zet zich in voor een Europees verbod op PFAS. Chemours is zeker in het verleden een belangrijke bron van PFAS geweest, maar niet de enige. Een verbod zou moeten gelden voor alle bedrijven. Ten aanzien van Chemours ga ik vooruitlopend op het verbod in gesprek om te zien hoe het bedrijf zich voorbereidt op het aanstaande verbod en welke maatregelen worden genomen om te stoppen met het gebruik en de uitstoot van PFAS (productie van PFAS vindt in Dordrecht niet plaats). Deze oproep is ook verwoord in de motie van D66 die is aangenomen in het TMD Externe Veiligheid van 26 oktober (22 343, nr. 374).

De motie roept ook op om de juridische mogelijkheden daartoe in kaart te brengen. De Kamer zal separaat over de uitvoering van deze motie worden geïnformeerd.

Dit sluit aan bij een motie van de PvdD-fractie om te onderzoeken hoe zo snel mogelijk een nulemissie bij Chemours kan worden gerealiseerd (27 625, nr. 652). Ik onderzoek dit op dit moment samen met de provincie Zuid-Holland, omdat de provinciale staten een soortgelijke motie hebben aangenomen en voor een deel van de vergunningen bevoegd gezag zijn. De Tweede Kamer wordt hierover geïnformeerd voorafgaand aan Commissiedebat Water, naar verwachting in mei/juni.

Het actieprogramma wil dat onderzoek wordt uitgevoerd naar het causaal verband tussen de historische en huidige uitstoot van Chemours en gezondheidsproblemen die zich voordoen in die regio. Het actieprogramma meldt dat ook omwonenden van de Westerschelde duidelijkheid verdienen over de relatie tussen PFAS en hun gezondheid.

De PvdD-fractie heeft een motie ingediend waarin wordt opgeroepen het RIVM een uitgebreid onderzoek te laten doen naar het effect van Chemours op de gezondheid van omwonenden en werknemers (33 118, nr. 276). Ik heb u inmiddels laten weten dat het RIVM eerst een verkenning zal uitvoeren (35 334 nr. 284). De situatie rond de Westerschelde wordt ook in deze verkenning meegenomen. Het is de verwachting dat deze verkenning ongeveer zes maanden zal duren. De uitkomsten stuur ik uw Kamer toe.

Daarnaast roept het actieprogramma op om een plan op te stellen voor het reinigen van de grond en het water rondom Chemours en, waar mogelijk, de kosten hiervan verhalen op Chemours.

Het uitgangspunt is dat degene die een bodemverontreiniging veroorzaakt ook zorgdraagt voor het opruimen daarvan. Het is aan het bevoegd gezag om te beoordelen welke maatregelen nodig zijn en vervolgens aan de veroorzaker om deze maatregelen uit te voeren of te betalen. Ik ben met de gemeente Dordrecht en de provincie Zuid-Holland (in dit geval de bevoegd gezagen) hierover in gesprek. Ook ondersteun ik de gemeente Dordrecht via een specifieke uitkering (SPUK) vanuit de bodemmiddelen, waarmee onder meer kosten voor de rechtszaak tegen Chemours worden gefinancierd. De SPUK-middelen worden via een regeling beschikbaar gesteld voor het aanpakken van bodemverontreiniging door decentrale

overheden met een wettelijke taak hiervoor. De PvdD-fractie heeft daarnaast een motie ingediend waarin wordt gevraagd de kosten die het Rijk heeft gemaakt vanwege de PFAS-vervuiling veroorzaakt door Chemours te inventariseren en deze te verhalen op Chemours (33 118, nr. 265). De Tweede Kamer wordt hierover geïnformeerd voorafgaand aan Commissiedebat Water, naar verwachting in mei/juni.

PFAS in Nederland

Het actieplan vraagt om een totaalverbod op het gebruik en de productie van PFAS in Europa.

Ik ben het eens met de opvatting dat het PFAS-verbod zo ruim mogelijk moet zijn. De veronderstelling dat het ingediende voorstel voor een verbod op PFAS, dat mede door Nederland is opgesteld, wordt uitgehold door zogenoemd essentiële toepassingen, is onjuist. Het voorstel kent alleen een uitzondering voor drie categorieën toepassingen waarvoor al een strikt toelatingsregime geldt, actieve stoffen in medicijnen, biociden en gewasbeschermingsmiddelen. Het voorstel wordt op dit moment beoordeeld door het Europees Agentschap voor Chemische Stoffen, ECHA. In de openbare raadpleging zijn ruim 5600 reacties binnengekomen. Het beoordelen van deze reacties kost tijd en daardoor wordt de doorlooptijd om te komen tot vaststelling van het verbod helaas verlengd. Nederland overlegt met andere indienende landen, ECHA en de Europese Commissie hoe we deze vertraging zo veel mogelijk kunnen beperken.

Het actieplan vraagt ook om een wereldwijd verbod op PFAS.

De enige mogelijkheid hiertoe is het Verdrag van Stockholm inzake persistente organische verontreinigingen. Tot op heden is slechts voor enkele stoffen uit de PFAS-groep aangetoond dat ze voldoen aan de criteria voor opname in dit verdrag. Het actualiseren van dit verdrag is een doorlopende activiteit en zo gauw er informatie is die opname van andere PFAS rechtvaardigt, dan zal Nederland zich inzetten om dat te realiseren.

Het actieplan vraagt ook om voor eind 2024 een landelijk overzicht op te stellen van de uitstoot en lozing van PFAS.

Op dit moment geldt alleen een generieke informatieplicht voor Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS). Ongeveer 85 stoffen van de PFAS-groep zijn ZZS. Lopende dit jaar wordt naar verwachting de database actief waarin de gegevens over ZZS die worden gemeld aan de bevoegde gezagen, samen worden gebracht. Op 25 oktober vorig jaar heb ik uw Kamer een overzicht gestuurd van de vergunde PFAS-emissies in lozingsvergunningen die op basis van de Waterwet door bevoegde gezagen zijn afgegeven (35 334 nr. 284). Aanvullend vindt er overleg plaats met alle betrokken bevoegde gezagen om vast te stellen welke stappen er al worden gezet ten aanzien van de belangrijkste emissies, maar vooral welke aanvullende afspraken voor het verder reduceren van de PFAS-lozingen gemaakt kunnen worden. Daarbij is het de bedoeling om tot een concreet tijdpad te komen waarin bevoegde gezagen laten zien hoe ze samen met het betreffende bedrijf tot verdere reducties van PFAS-lozingen zullen komen en hoe dit ook zoveel mogelijk in de vergunning wordt verankerd.

Het actieplan verzoekt om bij wet te regelen dat er meer voorzorgsmaatregelen kunnen worden genomen.

Als er wetenschappelijke aanwijzingen zijn voor gegronde vrees voor schadelijke effecten op de leefomgeving, kunnen ook nu al extra eisen worden gesteld aan emissies van mogelijk gevaarlijke chemische stoffen. De zorgplicht onder de Omgevingswet biedt daar een basis voor.

Ter uitvoering van de toezegging aan het lid Klaver²⁰ over de aanpak van F-gassen en PFAS wordt, zoals bij brief van 24 oktober 2023 is aangegeven, momenteel door het RIVM aan de wetenschappelijke onderbouwing gewerkt over de schadelijkheid van de emissies van deze stoffen. Dit gebeurt op basis van de informatie die in het restrictietraject over PFAS tot stand is gebracht.

In het project Voorzorg en Zorgplicht onder het Impulsprogramma Chemische Stoffen zal deze onderbouwing worden voorzien van een aanpak voor de praktische toepassing bij vergunningverlening met het oog op de minimalisatie van PFAS emissies. Hiervoor vindt overleg plaats met de koepels VNG, IPO en UvW, betrokken omgevingsdiensten en ook met andere stakeholders.

De basis van de onderbouwing is overigens niet het voorzorgbeginsel aangezien het hier niet gaat om een onzeker milieurisico. Het gaat hier om daadwerkelijk optredend risico omdat ook nu al de gezondheidsgrenzen worden overschreden. In de brief van 28 februari 2024 is de voortgang van dit impulsproject vermeld.

Het actieplan verzoekt om alle schade door PFAS te verhalen op de verantwoordelijke partijen en verzoekt om omwonenden en gemeenten te ondersteunen bij het verhalen van schade op de vervuilers.

Het principe «de vervuiler betaalt» is een belangrijke pijler onder het milieubeleid. De kosten van milieuverontreiniging en andere schade zullen zoveel mogelijk op de veroorzaker daarvan worden verhaald. In enkele gevallen kan hiervoor ondersteuning vanuit de rijksoverheid gewenst zijn, zoals hierboven ten aanzien van de situatie rond Dordrecht aangegeven, maar veelal zullen de bevoegde gezagen hiertoe zelf in staat zijn.

D66 wil dat er gespecialiseerde afvalverwerkers worden aangewezen die PFAS op een veilige manier kunnen verwerken.

Bij de verwerking van afval dat PFAS bevat, dient voldoende geborgd te worden dat die verwerking leidt tot het vernietigen of onomkeerbaar omzetten van de in het afval aanwezige PFAS. Nederland beschikt op dit moment niet over installaties die hiertoe geschikt zijn. Daarom wordt afval met PFAS overgebracht naar andere lidstaten van de Europese Unie. Als afval over de grens gebracht wordt, dient voldaan te worden aan Europese Verordening Overbrenging Afvalstoffen.²¹ De Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) is hiervoor het bevoegde gezag. Die ILT en de bevoegde autoriteit in het ontvangende land beoordelen of beoogde afvaltransporten aan de vereisten van de EVOA voldoen, waarbij ook getoetst wordt of de verwerkingsinstallatie het afval milieuhygiënisch kan verwerken. Niet al het afval is hetzelfde. Het kan dus zijn dat een bepaalde afvalstroom met daarin PFAS milieuhygiënisch verwerkt kan worden bij een bepaalde verwerker, terwijl diezelfde verwerker een andere afvalstroom met daarin PFAS niet milieuhygiënisch kan verwerken. De beoordeling van het bevoegd gezag van de verwerkende installatie is hiervoor nadrukkelijk ook van belang. Het is onder andere daarom

²⁰ TZ202310-076, Kamerlid Klaver, J.F.

²¹ Verordening (EG) Nr. 1013/2006

gewenst dat per geval, en dus afhankelijk van de afvalstroom, beoordeeld wordt of afvaltransporten mogelijk zijn. Mede daarom zal ik niet overgaan tot het aanwijzen van gespecialiseerde afvalverwerkers voor afval met daarin PFAS. Wel heb ik in mijn Kamerbrief van 12 oktober 2023 aangegeven te zullen werken aan handelingsperspectieven om de juiste verwerking van afval met PFAS te borgen, en tevens er op te zullen inzetten om het zicht en de grip op PFAS in afval te verhogen.²² In dat kader is het goed om te melden dat er geen snelle oplossing is voor de knelpunten ten aanzien van afval met daarin PFAS, maar ik ben ervan overtuigd dat met de in die Kamerbrief beschreven acties vol ingezet wordt om de knelpunten te doen afnemen.

Ten slotte verzoekt het actieplan de regering om met het OM in gesprek te gaan over de mogelijkheid om bij een ernstig milieudelict naast de onderneming ook de leidinggevenden te vervolgen, en te onderzoeken hoe dergelijke situaties in andere landen zijn geregeld.

In Nederland is het OM verantwoordelijk voor het opsporen en vervolgen van strafbare feiten. Daartoe hoort ook een besluit over eventuele vervolging van leidinggevenden. Ik zie het niet als taak van de regering in die bevoegdheid te treden.

²² <https://open.overheid.nl/Details/ronl-a1c734d012b007b83c5b856e035c5c98969fec6c/2>

Alternatieven voor gewasbeschermingsmiddelen met pyrethroiden

De Minister van LNV heeft de Kamer geïnformeerd over de uitkomst van een inventarisatie die is uitgevoerd naar mogelijke alternatieven voor gewasbeschermingsmiddelen op basis van de werkzame stoffen deltamethrin, esfenvaleraat en lambda-cyhalothrin.²³ Hij heeft daarin onder andere aangegeven te zullen kijken op welke wijze het gebruik van deze alternatieven gestimuleerd kan worden. Als het gaat om bestrijdingsmiddelen en geneesmiddelen in het algemeen, heeft de Minister van LNV u per brief geïnformeerd over de wijze waarop gewasbeschermingsmiddelen, biociden en diergeneesmiddelen worden meegenomen in «actielijn 3» van het Impulsprogramma Kaderrichtlijn Water, getiteld «intensivering van maatregelen voor stoffen».²⁴

Toetsingskaders, normen, mengseltoxiciteit en analysemethoden

De normen volgens de Kaderrichtlijn Water (KRW) voor de synthetische pyrethroiden zijn vanwege de giftigheid van deze stoffen voor waterorganismen zo laag, dat normoverschrijdingen vaak, met voor oppervlaktewater gangbare analysemethoden, niet betrouwbaar kunnen worden vastgesteld. Dergelijke stoffen worden daarom ook «niet-toetsbare stoffen» genoemd. Als de synthetische pyrethroiden echter wel worden gemeten, dan overschrijden deze vaak de waterkwaliteitsnormen in hoge mate. In de tussenevaluatie van de Nota Gezonde Groei, Duurzame Oogst die in 2019 is gepubliceerd heeft het PBL geconstateerd dat de drie synthetische pyrethroiden deltamethrin, lambda-cyhalothrin en esfenvaleraat samen verantwoordelijk zijn voor circa 90 procent van de berekende milieubelasting van het oppervlaktewater²⁵.

Het RIVM raadt aan om de Europese wettelijke kaders beter op elkaar aan te laten aansluiten; de afzonderlijke kaders van de toelating van biociden, gewasbeschermingsmiddelen en (dier)geneesmiddelen zouden beter moeten aansluiten op de milieukwaliteitsnormen. Dit sluit aan op het idee van «one substance, one assessment».

Daarnaast is er op dit moment nog geen methodiek om cumulatieve effecten van gewasbeschermingsmiddelen mee te nemen in de toelating. De Minister van LNV is in gesprek met Wageningen University & Research over het ontwikkelen van een methodiek, zodat deze effecten mee kunnen worden genomen in de toelating. In Europees kader wordt gewerkt aan een wijze om in normstelling rekening te houden met blootstelling aan meerdere stoffen via een zogenoemde Mixture Assessment (MAF) factor. Doordat de Commissie het voorstel voor de herziening van REACH heeft uitgesteld, is er helaas ook geen duidelijkheid over de invoering van deze factor.

Het RIVM beveelt aan om de nationale kwaliteitsnormen voor een aantal pyrethroiden te actualiseren en de analysemethoden te verbeteren. Jaarlijks wordt op basis van gebruik, aangetroffen concentraties in grond- en oppervlaktewater en de giftigheid van stoffen een keuze gemaakt in het actualiseren van normen. In dit kader wordt ook de aanbevelingen van het

²³ Kamerstuk 27 858, nr. 644, 16-1-2024.

²⁴ Kamerstuk 27 625, nr. 661, 19-12-2023.

²⁵ PBL, «Geïntegreerde gewasbescherming nader beschouwd- Tussenevaluatie van de Nota Gezonde Groei, Duurzame Oogst», 2019.

RIVM om normen te herzien en een compliance check uit te voeren, meegenomen.

In januari 2023 is Uw Kamer door de Minister van LNV geïnformeerd over het onderzoek naar «niet-toetsbare gewasbeschermingsmiddelen» dat in opdracht van Rijkswaterstaat door Deltares is uitgevoerd.²⁶ Op basis hiervan hebben enkele waterkwaliteitslaboratoria hun analysemethoden aangepast, waardoor de rapportagegrens voor sommige niet-toetsbare stoffen is verlaagd. De rapportagegrens bepaalt tot welk niveau concentraties van stoffen betrouwbaar kunnen worden bepaald. Het resultaat hiervan is dat er meer normoverschrijdingen kunnen worden vastgesteld.

²⁶ Kamerstuk 27 858, nr. 605, 2 december 2022; Niet-toetsbare gewasbeschermingsmiddelen – Rijkswaterstaat Publicatie Platform